Г. Ко-вій

Покірний наймит я, давно прикутий
Бажанням їсти щось до рахівниць;
Давно душа моя схилилась ниць,
Міста, під вашим подихом отрути.
Так через віщо ж досі не забути
Мені світанків в полі й косовиць;
Так через віщо ж солоденький Гриць
І досі ще мені хвилює груди?
Вже цукроварні, фабрики і гути
Встилають димом золото пшениць...
І вже в минулім можна все збагнути,
І вже нема в майбутнім таємниць!

І одягає машинова міць
І дні мої, й таку наївну бранку,
Мою країну, з прадідів селянку,
Співучу землю смутку і криниць...
Вже не впаду на сіно горілиць,
Щоб пити вітер, ніч і степ до ранку,
А потягну в кафе бліду панянку
Або досвідчених в коханні молодиць.
Або ж при світлі тихих блискавиць,
Що людський геній їх замкнув у склянку,
Пірну в думки й серед нудних крамниць
Ходжу-блуджу всю ніч безперестанку.

І в час, мов брук, сіренького світанку,
Коли ще землю повивають сни,
Не вітер з поля — дужий та ясний —
Свій ранній спів складе мені на ганку.
Ні, в передмісті роздере горлянку
Заводів рев — покликач навісний,

Щоб ми, селян онуки і сини,
В ланцюг життя нову вплітали ланку,
Змінивши плуга, свиту і веснянку
І самий пах селянської весни
На рахівниці, теку і вагранку
І в кам’яницях закуток тісний!

І навіть піт гарячий та рясний,
Такий солодкий і разом солоний,
Що у дідів по хуторах відгонив
Чимсь, наче пар піднятий восени,—
В диму заводів — темний та масний —
Не нагадає про широкі гони,
Де на обніжку дикий мак червоний
Посіяв вітер з краю борозни!
Бо голос крові став неголосний
І не подав онукам оборони,
Коли їх час могутній та грізний
Гнав од дідизни у міські полони!

І йшли, і йдуть безмежні міліони
Селян колишніх, давніх, як і я.
Й рука, скажи, наважиться чия
Твою зламати волю і закони?
О місто-велетню, що виростив бетони
Там, де колись пишалися поля,
І тільки вітер молодий гуляв
І тіні хмар на ярину нагонив.
А ще раніш кочівників загони
В шовковій тирсі ранками спиняв
Дніпро, що тут сріблясті перепони
Для них в степу широкім розілляв!

А нині гордо в небо повстромляв
Ти кам’яниць своїх бетон надійний

На знак того, що припинила війни
З тобою вже приборкана земля!
Нащадку степу, що тебе прокляв
Не раз твій дід — в байраці хутір мрійний,
Немов у казці журавель сумирний,
Що непомітно викохав орля...
І Я, пішовши хлопцем відтіля,
Приніс тобі не ладану та смирни —
Все, що батькам моїм дала рілля,—
Терпіти дар великий та безмірний!

І ось тепер, твоїм законам вірний,
Все ж відчуваю, що в мені жива
Сіл незліченних мрія вікова
Про переліг незайманий та вільний!
І часто я втупляю погляд пильний
У далечінь, де смуга лісова
З очей моїх пожадливих хова
Степів колишніх вид багатомильний...
І через те, як прийде день недільний,
Несе мене, гуркочучи, трамвай
Кудись за місто, де пісок суцільний
Бодай ріденька укрива трава...

З дитячих спогадів тяжіє голова,
Коли моріг постелеться під ноги,
Коли вгорі дзвенить сосна й розлогий
Дуб холодком повільним повіва...
Вузенька стежка... Знову дерева...
І далі берег жовтий та улогий,
І за Дніпром замайорять пологи
І наче привид — села і жнива...
І тихий спів... про те, як удова
Та сподівалася синів з дороги.

...А все ж чомусь не набіжать слова
В рядки наївні тихої еклоги!

Селянський краю мій, навік убогий!
Вже я не той, як за дитячих літ...
Але й в тобі хіба що Заповіт
Час відмінити ще не має змоги!
А вже й Дніпро не той... Вже і пороги
Ось-ось одягнуть в крицю та граніт.
...Навіть недавнє — наче давній міт,
Як і казки про вільні перелоги...
Щодня нові потреби і вимоги
Женуть тебе в новий, незнаний світ,
І дні твої — сіренькі епілоги
Віків, що їх розпочинав був скит...

Усе пливе... мов той незграбний пліт,
Де білорусові під час негоди
Чомусь ввижається, що до господи
Він не поверне, кинувши сиріт...
Пливуть світи, прикуті до орбіт...
Пливуть часи — великий чин природи...
Пливуть у безвість племена й народи,
Держави, війни, боротьба і гніт...
Бо щодоби підноситься в зеніт
Всевладний диск, що й перед часом сходив,
І щовесни новий буяє цвіт,
І раз у раз хвилює місяць води...

Життя міняє форми — й перешкоди,
Що їх зустріне на шляху своїм,
Змітає геть або ж диктує їм
З новим шукати спільності та згоди!
Я наче бачу височенні сходи,—
Кінчаючи біжучим днем моїм,—

Безкраю смугу весен, літ і зим,
Що ними край мій тихо переходив,
Аж доки виросли міста й заводи,
Свій кучерявий розстелили дим
На вас, поля, левади та городи,
І на рядки моїх думок і рим...

Але ще довго-довго за новим,
Що шлях йому послався на висоти,
Тягтиметься без волі і охоти
Все те, що ми його звемо старим,—
Вони-бо скуті коренем одним!
Адже й в новім бринять знайомі ноти
Утоми, болю, темряви й скорботи,
Що вже пливли за вітром степовим,
Коли й діди мої по сіль у Крим
Волами їздили, коли й полоти
Ходили мати і коли самим
Онукам впало стати до роботи!

І досі ще неспокою й турботи
Горить огонь в очах моїх братів,
Бо він недавно ще палахкотів
Десь в глибині самотньої істоти!
Бо ще недавно так, немов із скоти,
Дивився світ на далі золоті,
І тільки де-не-де серед кротів
Довговолосі скніли Дон-Кіхоти...
Але ж не можу серце розколоти!
І ось, чужий тому, чим животів,
Не відпочину й за міської сльоти,
В полоні цегли, диму і дротів!

Бо виріс я на межах двох світів —
Півмерлих сіл і міста молодого,

І не зречусь ні там, ні тут нічого,
Хоч як би часом з болю захотів!
Бо роки ранні — мов коріння ті,
Зростивши там, де тихо і убого
Конаєш ти, минувшино-небого,
У чаді в лій намочених гнотів.
Я сам, покірний часові й меті
Життя, що завжди плине до нового,
Немов у сні туди перелетів,
Де тяжить брук над мертвим перелогом!

О коротенька, наче смерть, дорого,
Що розірвала світ на "тут" і "там"!
Вже я тепер нікому не віддам
Так, як раніше міг, себе усього!
Нехай гудки упевнено і строго
Щоранку крають вічність пополам —
Чужий, чужий я цим новим богам,
З своїм селянським розминувшись богом!
Але ж і там, де за останнім рогом
Ще і тепер дозволено полям
Нудити світом, не знайду нічого,
Чому б курити пісні фіміам!

Поля, поля! Тепер несила вам
Зростити спів в колишнім вашім сині,
Що відчинив спокійне серце нині
Для вас чужим і мертвим голосам!
Бо ось виразно відчуваю сам —
В полоні цегли і трамвайних ліній,—
Що я чужий вашим волошкам синім,
Вашим світанкам, вітрові й вівсам,
В ту саму міру, як і тим часам,
Що, мов раби, лягли до ніг машині,

Що їм відкрився крамарський Сезам
Під брязкіт куль, карбованців й аршинів.

І через те, мабуть, моїй хвилині
Вже не піднести гордо голови,
Аж доки час, воістину новий,
Мов пишний крин, зросте на Україні,
І днів роздерті мертві половини —
Ширококрилий вітер степовий
І бруку темний та голодний вий —
Розквітнуть десь в гармонії єдиній!
Але ж зате, коли вечірні тіні
Проллє на землю безмір світовий,
Буває часом — в тихій самотині
Я відчуваю часу літ живий!

Тоді і шепіт жовклої трави,
І кожний голос, що бринить в природі,
І вулиць гам, і мудрий спів заводів,
І ви, думки умріяні, і ви —
Усе мені співає: уяви,
Що вже ніщо стоїть на перешкоді,
Щоб давній світ у небувалій згоді
Свою прадавню єдність відновив!
Для того ж в кожнім стогоні лови
Початок ще нечуваних мелодій,
Натяк на світ воістину новий,
Прекрасний так, що й уявити годі!

Коли пустелі мертві і безводі
В садок обернуть дужі орачі,
Що кожен з них ще за дитинства вчив,
Що на землі він у своїй господі!
І зникнуть десь в минулому насподі
Від людських серць завжди нові ключі

Лиш через те, що той, хто волочив,—
Вже не чужий для бруку й пішоходів!
Яка нова розгорнеться відтоді,
У далечінь безмежну пливучи,
Історія культури і народів,
Що час її їм справді доручив!

І так замріюсь часом уночі,
На самоті в своїй кімнаті білій,
А то і вдень, безжурної неділі,
Давно знайомим містом ідучи,
Що ось пливу що далі, то хутчій,
Віддавшись весь уяві легкокрилій.
Шумлять мені якісь рожеві хвилі,
Бринять вітрила з синьої парчі.
А там, за мною,— очі глядачів
І береги, ще за дитинства милі,
Де назавжди народний дух спочив,
Пісні створивши красні та безсилі.

І бачу я на давнім небосхилі
Байдужі зорі... Стомлені лани...
Навіть здається — сиві чабани
Гарячим днем маячать на могилі...
Знайоме тло нерадісних ідилій!
Тут наче людям хтось заборонив
Немлявий рух, щоб втратили вони
В очах відвагу і бадьорість в тілі!
Але лягають поміж нами милі,
В тумані тоне відблиск давнини,—
І світ новий душі моїй змарнілій
Золотосяйний обрій відслонив!

І бачу я все те, про віщо снив,
Про що земля завжди в мені тужила,

Коли дзвенить на селах кожна жила
За говірких, налитих сонцем жнив!
...Виходять люди на квадрати нив,—
А людям тим так наче дано крила,
Немов земля ніколи не родила
Смутних людців моєї сторони!
І кожен з них машину полонив,—
А та ж машина лагідна та вміла!
І, мов гуляти діти-пустуни,
Стають вони до нелегкого діла!

В очах знання, упевненість і сила,—
Душа-бо в них палає молода,—
Ритмічний рух, розмірена хода,
Немов різьбар доклав руки до тіла!
Не гнуть їм стан важкі з снопами вила,
Не ллє з них піт, неначе та вода,
Бо розум тут усе потрібне дав,
Щоб праця їм була легка та мила,
Щоб їм земля, як щирий друг, годила.
Земля, що нині, з виснаги руда,
Замість пшениць густих себе укрила
Таким сміттям, що й мовити шкода!

І бачу далі я, чого жадав,—
По вільній праці стомлену громаду,
Коли надійде прохолода з саду,
Коли остання пройде череда.
Доки зірниця, тиха і бліда,
Вгорі погасить ранішню лампаду,
До мудрих книг схиляються на раду
Юнацький вус і сива борода...
Що їм утома, розпач, і нуда,
І боротьба, і біль, і смерть позаду,

І мій Кобзар, і мій Сковорода,
І міліон імен і фактів зряду!

Не тим відчути спогадів відраду,
Що їм широкий розгорнувся шлях,
Що їм закон тільки єдиний в днях —
Передчувай, твори, але не згадуй!
Лиши глухим сонети про Елладу,
Лиши сліпцям увесь музейний прах —
Видобувай заховане в віках,
Науку клич до себе на пораду;
Зумій дійти доцільності і ладу
В житті таких, як давні у рядках.
Замість творить поему чи баладу,
Її красу відчуй в своїх ділах!

І бачу далі я: по всіх краях
Земля в новому світлому убранні,
Бо руки мудрих, лагідні й старанні,
Доклали праці на її полях!
Земля ця — дім; йому ж високий дах —
Уся блакить, що в гордому змаганні
Накарбувати в ній шляхи безгранні
Перемогла її людина-птах!
Земля ця — сад у квітах і плодах,
Де все злилося в радісній осанні
Змаганням творчим, вічним у світах,—
Єдиній силі, першій і останній,

Рівняють все закони невблаганні,—
Хто скаже "стій!" хвилині чи зорі?
Надходить ніч, як захід догорів,
Початок дня ховається в світанні...
Так рік повз рік у зміні безнастанній
Час надійшов, що тільки майорів

Смутним очам моїх плугатарів,
Коли конали в темряві й стражданні,
І відступились обрії туманні
Від міст, і сіл, і темних хуторів,
Бо давній світ в незнаному єднанні
Свою прадавню єдність відтворив!

Цвіте земля, і простори морів
Її голублять синіми вітрами,
І все спішить з розкішними дарами
До ніг нових людей-багатирів!
Не до міських блідих пролетарів,
Не до селян, що в’януть над плугами,—
Ні, до людей, що змили темні плями
Від соціальних класів і шарів!
Нема селян, немає крамарів,
Нікого вже не звуть робітниками!
...І давнє сонце тішиться вгорі
Новими справді, щасними віками!

А на землі, затопленій садами,
По берегах її блакитних рік —
Ні сіл, ні міст, а те, що я не звик
Ще називати простими словами!
— Щасливий світе! — вигукну з нестями.
Та перше, ніж відчую власний крик,
Мені з очей далекий обрій зник,
А обрій близький замикає брами...
І, обхопивши голову руками,
Гублю хвилинам божевільний лік
І тільки чую: десь понад світами
Пливе назад мені за роком рік.

І знову я сіренький рахівник,
Що зазирнув за межі всіх історій,

Дивлюсь на села журні та суворі,
Що мов конають тихо віддалік...
І знову я в кутку своїм приник:
Такі ті села для журби просторі,
Голодні, темні, стомлені і хворі,
Як десять років тому, як торік!
І мов ті велетні серед калік,
Мов острови на безбережнім морі,
Стоять міста... І рвуться на язик
Слова журби, а не гірких докорів!

Міста, міста! Жорстокістю бадьорі!
Мільйонносилі людські двигуни!
Це ваш тягар приплескав бігуни,
Це вам на паливо часи і зорі!
Камінносерді! Тисячами творів
Уславлені культурні дикуни!
Закуті в мідь, бетони й чавуни
Вселюдські мрії, ніжні і прозорі!
Коли ж огнем своїх лабораторій
Розженете довічні тумани,
Що криють, наче хвилі неозорі,
І цемент ваш, і проріст ярини?

Коли ж страхіття визиску й війни,
Що, вас створивши, володіють нами,
Десь накладуть своїми головами
За всі гріхи німої давнини?
І ви, знанням озброєні сини
Наївних сіл, що никнуть над степами,
Приведете їх за яснії брами,
Де рани давні вигоять вони!
Живі уламки днів старовини!
Убогі стріхи, вквітчані вишнями,

Хто слів гірких над вами не ронив,
Хто не болів і не болить за вами!

Мільйони сіл, де поруч комнезами
Й вечірній дзвін до церкви,— знаю вас!
Не швидко ви у той щасливий час
Доженете скрипучими возами!
Ще вам не раз звертати на той самий
Знайомий шлях — проклятий вже не раз
Знесилля, муки, темряви й образ,
Политий потом, кров’ю і сльозами!
Аж доки там, за дальніми часами,
Не раз змінившись в профіль і en face,
Давно розставшись з степом і лісами,
Почуєте доби нової глас...

І по хатах заступить лій і гас
Електрика; й зашарудить газета
Там, де колись пророка і поета
Великий дух за темряви погас;
І відродиться в міліонах мас,
А не лише зорітиме з портрета,
Змагань безсмертних символ і прикмета,
Апостол правди, селянин Тарас!
А від часів моїх десяток фраз
В нудній колекції анахорета,
Немов часам прийдешнім напоказ,
На берегах лишить байдужа Лета...

І стануть дні — немов рядки сонета
Довершені! Й в розлогах пишних днів
Зростуть нащадки давніх хуторів,
Не знавши болю, примусу й багнета!
Гарбу замінить вигідна карета...
І ремигання стомлених волів

Вже не почують простори полів
І неба сонцем заткана сайєта...
О давня Земле, над усі планета!
Коли ж з безодень світових огнів
Спливе над обрій золотий комета —
Знамено розквіту для сіл і нив?

Чи ще не раз перегорить їх гнів
На сірий попіл, і криваві чвари,
Може, не раз побачать сиві хмари
На бідним лоні стомлених ланів?
І не один ще мовить — ось змарнів,
А де ж і юнацтва мрії і примари?
А хліб селянський і міські товари —
Замість села і міста — у борні...
І ще не раз по золотій стерні
Народних спогадів — прихильні Лари —
Перейдуть предки дужі і смутні:
Варяги, скити, половці й татари...

Але міцні розміряні удари
У серця вічності, і йдуть віки,
І не затримають тобі руки,
Історіє, ні молитви, ні кари!
І зійде час електрики і пари
На мертвий степ, занедбаний такий,
Де ще недавно кидали круки
Тінь від крила на кочові отари!
І там, де вчора ще над плугом марив
Ратай про хліб, від кукіля гіркий,
Знання і досвіду могутні чари
До лемеша додасть юнак стрункий!

І поту давнього гіркі струмки
З засмаглих чол Семенів та Іванів

Вже не роситимуть пісок і камінь,
Що хліборобові дались взнаки...
Бо ось складуть нові робітники
Машини мудрі, мов дитя, слухняні,—
І в вечори задумливі і тьмяні
На степовому березі ріки
Рибалка-дід забуде про вудки,
Почувши звуки, ще йому незнані,—
Не дзвін коси, а впевнені гудки
Залізних коней з м’язами титанів!

В яких рядках поезій чи романі
Я оспіваю час, що десь гряде?
Я, що схилив покірне і бліде
Своє лице у двох віків на грані!
Ось тільки бачу, так немов в тумані,
Прекрасних, дужих, радісних людей —
І вся земля співає, і гуде
Широкий простір буйних океанів...
І пишні села, радістю убрані,
За руку місто впевнено веде...
І на горі всіма забутий Канів
Благословляє в далечінь дітей!

Мільйони книг, теорій і ідей,
Вся точність формул, вишуканість рими,
Все, що часами давніми й новими
Дало землі натхнення молоде,—
Знання і досвід, що для них ніде
Не ставить світ духовий та видимий
Якихось меж, і триєдине з ними
Мистецтво вічне, що було й буде,—
Усе для часу, що до нього йде
Життя помалу кроками важкими,

На цім шляху лишивши де-не-де
Руїни, біль і розпач нестерпимий!

О краю рідний, степе несходимий!
Надійде час — і темрява густа,
Що ти її у спадщину дістав
Укупі з мріями найкращими своїми,
Розійдеться — і прийдемо туди ми,
Де вільна єдність вільно вироста,
Де важать рівно поле і верстат
Для тих, що разом спини гнуть над ними!
Далекий часе! Тернами густими
Нехай до тебе шлях позаростав,—
Дар поступати, людності питимий,
Її вести вперед не перестав!

Туди, де світ, що з хаосу повстав,
Що всі стихії невгавущі збурив,
До ніг людини ляже, наче мурий
По шкоді пес, ховаючи хвоста!
Де поєднає села і міста
Велика єдність праці і культури,
Аби нащадок велетнів похмурий
Засмаглу спину гнути перестав;
Щоб посміхнулись радісно вуста
Тих, що під плач то ліри, то бандури
Молили всує мертвого Христа,
Його творцями взяті на тортури!

І не посміють істину авгури
Вдягати в мотлох кривди і химер;
І дух знання — великий піонер —
Не буде битись крилами об мури,
А поведе у далечінь — не хури,
А повітряних тисячі галер

За межі часу, вимірів і сфер —
Такий могутній, вільний та безжурий!
Й митець, від браку живлення понурий,
Не оберне натхнення в адюльтер;
І зникнуть з творів славлені Лаури,
Пташки, зітхання, зорі і етер...

Новий герой — пілот і інженер —
Зламає звички, примуси і грати,
І буде мудрий дужого вітати —
Його новий всевидящий Гомер!
Але не нам, я знаю, й не тепер
Світів нових встановлювати дати,—
Нам хоч би степ дідизний доорати,
Бо й досі голос степу не завмер!
І не беруся я à livre ouvert
Метаморфоз прийдешнього читати,
Бо ще і досі серця не віддер
Я від порога батьківської хати!

Та й як живому серце відірвати
Від берегів біжучої доби,—
Хіба не всі для неї ми раби
Чи не для всіх вона єдина мати?
Та навіть пес десь на селі кудлатий,
Найближчий друг дитячої юрби,
На греблі тінь похилої верби,
Парфуми гною, конопель і м’яти
Мені рідніші, ніж майбутні шати,
Що ці ж долини тихі і горби
Десь приберуть, коли мені лежати
У тій землі, що я її робив!

А в серці біль самотній — о, якби
Бодай на мить узріти шлях широкий,

В далечині такі прекрасні роки,
Віків прийдешніх відблиск голубий!
Де на сторожі правди.— "не убий!"
Поставлять люди — примус одинокий,
И лише в казках залишаться морлоки —
За хліб черствий ошукані раби;
І не до церкви з хутора баби,
А в храм науки, світлий і високий,
Внесуть в очах васильків дух слабий —
Землі моєї виснажені соки!

О днів майбутніх спокою глибокий,
На землю цю знесилену прийди!
А я вітати в днях моїх радий
Бодай здаля твої повільні кроки!
Нехай мій час — кривавий і жорстокий,
Аби тебе він болем породив,
Аби злилися села й городи —
Життя нового слуги і пророки!
І хай не прийде радість ця, аж доки
На кладовищі кущик лободи
Розквітне з мене. Мрійник смутноокий,
Я дослухаюсь до її ходи!

І так молюся інколи — гряди,
Доба, від продажу й купівлі чиста,
Коли не буде ні села, ні міста,
А будуть тільки люди і сади!
І днів моїх скривавлені сліди
Омиє радість тиха і огниста,
І в кожних грудях мука особиста
Зростить закон — у далечінь іди!
За дати всіх календарів туди,
Де не загасне правда промениста,

Що дух її й за давнини родив
Сум мудреців і пориви артиста...

Та, певне, маю щось від реаліста,
Бо не назву своїм біжучим днем
Сторінки вічні прози і поем
Про те, що буде років через двіста,
Як не введу до Скрябіна, чи Ліста,
Або Бетховена безсмертних тем
Пісень народних з їх блідим вогнем
Або частівок битого намиста!..
Ні, не скидаюсь я на гімназиста,
Що, не збагнувши перших теорем,
Вважав, що досить бомби анархіста,
Щоб повернути світові едем!

(Хіба що діти бувши, ми живем
В країні добрих фей і мудрих гномів,
А літ дійшовши, знавши смак у бромі,
йдемо за фактами й календарем).
Не рік, не десять — доки доберем,
А не в якомусь вичитаєм томі
Найкращих способів у кожнім домі
Зростити те, що правдою ми звем!
Ще не один ми вир перепливем
І, береги залишивши знайомі,
Ще не один ми зрадимо тотем,
Його ваги і марності свідомі!

Бо на Вкраїні, де не всім відомі
Абетка, потяг, мило й олівець,
Ще не сьогодні скажемо кінець
Старим звичаям, злидням і соломі!
Тут ще не рік, збиваючись на комі,
За псалтирем сивенький панотець

За крашанки навчатиме овець
Терпіти все в покорі і утомі!
І ще не рік сидітиме у громі
Дідок патлатий — всесвіту творець;
І днів нових такий бадьорий гомін
Не раз поверне десь на манівець...

І буде так, що ось навчиться жнець
Вже не лише косою володіти,
А крові темні та могутні міти
Переведуть уміння нанівець!
І знов кукіль укриє та чебрець
Лани, що звикли людям хліб родити.
І підростатимуть маленькі діти,
Щоб одягти старих зусиль вінець!
І будуть довго міліони серць
На роздоріжжі двох світів горіти,
Де вже й тепер майбутнього вітрець
Дерев старезних колисає віти.

Бо не дозволять мрійникам робити
Якихсь купюр історія і дні,—
Випереджає ранкові огні
Світанок тихий, тінями повитий.
Але закон — це не причина скніти
І не джерело розпачу, о ні!
Спокійно мудрий стане у багні,
Бо прийде час, коли себе омити.
Це тільки учні, хворі та піїти
Завжди в сучасному такі смутні,
Бо треба нервів дужих, щоб зуміти
Відчути шовк в цупкому полотні;

Щоб в смузі днів сіренькій і нудній
Часів нових початок розпізнати,

Коли в розлогах світових ланів
Почне життя своє минуле жати!
І, над колискою схилившись, мати
Про час минулий творчості й руїн
Візьме не раз таких пісень співати,
Що, літ дійшовши, зрозуміє син
І дні мої, і біль моїх хвилин —
Усе, що ним колись земля боліла,
І всю тебе, моя Вкраїно мила,
Найнепомітніша з усіх країн —
Мільйони сіл серед німих долин...
Десяток міст... Земля на хліб збідніла...
Десь на горбку позаколишній млин...
І над Дніпром занедбана могила!